

საქართველოში ქირურგიის განვითარების ეტაპები XIX -XX საუკუნეში

ი. მგალობლიშვილი, დ. ჯიქია

შპს „ჯეოჰოსპიტალს“-ი, კლინიკური დეპარტამენტი, უწყვეტი სამედიცინო განათლების მიმართულება

THE DEVELOPMENT OF SURGERY IN GEORGIA IN XIX-XX CENTURIES

MGALOBlishvili I., JIKIA D.

„Geohospitals“, clinical department, continuous medical education direction

რეზიუმე

შრომში წარმოდგენილია საქართველოში მოქმედი სამედიცინო და კერძოდ, ქირურგიული პროფილის სამეცნიერო საზოგადოებების ჩამოყალიბების და შემდგომი უწყვეტი განვითარების თავისებურებები. განიხილება კავკასიის საიმპერატორო სამედიცინო საზოგადოების (1864-1924), თბილისის ქირურგიული კლინიკების კონფერენციების (1924-1933), სამედიცინო საზოგადოების ქირურგთა სექციის (1933-1955) და გრ. მუხაძის სახ. თბილისის ქირურგთა სამეცნიერო საზოგადოების (1955-2009წწ.) მონაცემები. შესწავლის საერთო პერიოდი 145 წელი. (2,5)

Summary

The article reviews the development of Scientific Medical Societies in Georgia during the period from 1864 till 2009. Activities of Caucasian Medical Society (1864-1924), Tbilisi Surgeons' Scientific Conferences (1924-1933), Surgical Section of Scientific Medical Society (1933-1955) and Tbilisi Surgeons' Scientific Society after Academician G. Mukhadze (1955-up today) provided permanent development of scientific medicine and particularly surgery in Georgia. 145 years of work experience in scientific societies show the good perspective for further development of modern surgery in Georgia.

საქართველოში თანამედროვე მეცნიერული მედიცინის და კერძოდ ქირურგიის დასაბამად უნდა ჩაითვალოს 1864 წელს თბილისში დაარსებული კავკასიის საიმპერატორო სამედიცინო საზოგადოება (კსს), რომელიც რეგულარულად ატარებდა სამეცნიერო სხდომებს მოხსენებებითა და დემონსტრაციებით, სისტემატურად გამოსცემდა სამეცნიერო კრებულებს. საზოგადოებას ეწოდა საერთო კავკასიური სახელი, მაგრამ მისი დაარსების და შეკრებების ცენტრალური ადგილის მიხედვით, ასევე სამეცნიერო მოხსენებათა შორის ხვედრითი წილის გათვალისწინებით საზოგადოებაში წამყვანი ადგილი საქართველოს ეკავა. სწორედ თბილისში შეიქმნა ამიერკავკასიაში პირველი ევროპული ტიპის სტაციონარი, თბილისის სამხედრო ჰოსპიტალის სახით (1808წ.), ხოლო შემდგომში 1867 წლიდან მიხეილის და სხვა მრავალპროფილიანი საავადმყოფოები.(6)

კსს-ის სხდომების ანალიზი გაკეთებულია სამეცნიერო შრომების 5 ათეულზე მეტი ტომის მიხედვით. თითოეული ტომი აერთიანებს ერთი სამუშაო წლის განმავლობაში მოხსენილ მოხსენებებს, რომელთა შერჩევა მკაცრ რეგლამენტს ექვემდებარებოდა: ყოველი მათგანის პრეზიდენტის სხდომაზე განხილვის შემდეგ გამოიყოფოდა ექსპერტების კომისია, რომელთა დასკვნების საფუძველზე საბოლოოდ ადგენდნენ შრომის საზოგადოებაზე გატანის საკითხს.(4)

კსს-ს ზემოაღნიშნულ ტომებში გამოქვეყნებულმა ქირურგიული ხასიათის მოხსენებებმა საერთო რაოდენობის თითქმის 1/3 შეადგინა. ვინაიდან ცალკეული ქირურგიული სპეციალობები შედიოდა ზოგადი ქირურგიის საერთო შინაარსში, ამიტომ ჩვენს მიერ ქირურგიული შრომების რეტროსპექტული ანალიზით თანამედროვე შეხედულებების გათვალისწინებით 10 ძირითადი მიმართულება გამოიყო: ნეიროქირურგია; ოფთალმოლოგია; ყელ-ყურ-ცხვირის დაავადებები; ყბა-სახის ქირურგია და სტომატოლოგია; გულმკერდის ქირურგია; მუცლის ღრუს

ორგანოების ქირურგია; მეან-გინეკოლოგია; უროლოგია; ანგიოლოგია; ტრავმატოლოგია-ორთოპედია. (1,6)

სათანადო ანალიზით დადგენილია, რომ საუკუნეების მიჯნაზე თბილისისა და საქართველოს რეგიონების ქირურგიული განყოფილებებიდან კსს-ს სხდომებზე განსახილველად შემოდიოდა ევროპული დონის შესაბამისი ქირურგიული მუშაობის მასალა. მაგ., გეგმიური აბდომინური ქირურგიული ჩარევები მოიცავდა საზარდულის თიაქრების პლასტიკას ისეთი მეთოდებით, რომელთაც მნიშვნელობა დღემდე არ დაუკარგავთ; სრულდებოდა ოპერაციები პარენქიმულ და ღრუ ორგანოებზე, ასევე სანალვლე გებებზე; მუცლის ღრუს ტრავმის ქირურგიიდან სხვადასხვა პერიოდის მონაცემებით აღწერილია მუცლის ტრილობები ბადექონის, ნაწლავების, ღვიძლის გამოვარდნით; მუცლის აორტის დაზიანების შემთხვევა; ხელოვნური უკანა ტანის დადება მუცლის ნაკვეთი ტრილობის გამო; მუცლის ღრუს ნაკვეთი შემავალი ტრილობები ნაწლავების, კუჭის, დიაფრაგმის დაზიანებებით; ტრილობაში გამოსული ბადექონის ჩაბრუნებისა და რეპექციის შემთხვევები და სხვ.(1)

სხვადასხვა წლების მონაცემებით საზოგადოების სხდომებზე მოხსენებებს აკეთებდნენ ქართული ქირურგიის, მეან-გინეკოლოგიის და თერაპიის ისეთი კორიფეები, როგორებიც იყვნენ მედიცინის დოქტორები: გ. მუხაძე, ი. თიკანაძე, ს. ვირსალაძე, აგრეთვე ექიმები: მ. კილოსანიძე, ი. თუმანიშვილი და სხვ.(9)

საქართველოში მეცნიერული ქირურგიის განვითარების ახალი ეტაპი 1918 წ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსებით იწყება, სადაც იქმნება სამედიცინო ფაკულტეტი. ჰოსპიტალური ქირურგიის კათედრას და კლინიკას სათავეში ჩაუდგა პროფესორი გრ. მუხაძე, საფაკულტეტოს – პროფ. ალ. მაჭავარიანი, ხოლო ზოგადი ქირურგიისას – პროფესორი ნ. კახიანი. ნიშანდობლივია, რომ ამავე პერიოდში, კსს-ს ფუნქციონირების დასასრულს, 1924 წელს, თბილისის ქირურგიუ-

ლი კლინიკების კონფერენციების სახით, სათავეს იღებს დამოუკიდებელი ეროვნული ქირურგიული სამეცნიერო აქტივობა. კონფერენციები თავისი სისტემატიური ხასიათის გამო შეგვიძლია სამეცნიერო საზოგადოების რანგში განვიხილოთ. სხდომები რეგულარულად, მორიგეობით ტარდებოდა თბილისის კლინიკებში. ყოველ სხდომას წარმოდგენილი კლინიკის გამგე თავმჯდომარეობდა. კონფერენციებზე განიხილებოდა ქირურგიის აქტუალური საკითხები დემონსტრაციებისა და მოხსენებების სახით. დამსწრე საზოგადოებას წარმოადგენდა არა მხოლოდ ერთი კლინიკის ან მხოლოდ თბილისის ქირურგები, არამედ საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსული ექიმები, დამწყები ქირურგები, სტუდენტები, პოლიკლინიკებისა და ამბულატორიების წარმომადგენლები.(2)

თბილისის კლინიკების კონფერენციებმა შეამზადა საფუძველი, რათა 1933 წელს ჩამოყალიბებულიყო სამედიცინო საზოგადოების ქირურგთა სექცია, რაც ახალი ნაბიჯი იყო მეცნიერული ქირურგიის ორგანიზებაში. სექციას ხელმძღვანელობდა გრ. მუხაძე, ხოლო გამგეობის წევრებად სხვადასხვა წელს არჩეული იყვნენ რესპუბლიკის ისეთი გამოჩენილი ქირურგები, როგორებიც იყვნენ: ნ. კახიანი, ა. წულუკიძე, ა. მაჭავარიანი, ი. ახმეტელი, ნ. ვესელოვზოროვი, კ. ერისთავი, მ. ცხაკაია, ე. თოდაძე და სხვ. სექცია შემდგომში (1947წ) გარდაიქმნა საქართველოს ქირურგთა სამეცნიერო საზოგადოებად.

სხდომების მუშაობაში დიდი ადგილი დაიკავა ქირურგიული დარგების სპეციალიზაციამ და სამხარეო პათოლოგიის საკითხებმა. ამ პერიოდში ჩამოყალიბებული გრ. მუხაძის სახელობის სისხლის გადასხმისა და ჰემატოლოგიის ინსტიტუტის გახსნასთან ერთად საზოგადოება განიხილავს სისხლის გადასხმის აქტუალურ პრობლემებს, ზოგადი და ადგილობრივი, სპინური ანესთეზიის მეთოდებს, ქირურგიულ ინფექციასთან ბრძოლისა და ჩირქოვანი ქირურგიის საკითხებს. საქართველოს სხვადასხვა რაიონში მომუშავე პრაქტიკული ქირურგების დასახმარებლად ქირურგიული სექციიდან ხშირად იგზავნებოდნენ გამოცდილი სპეციალისტები, რომლებიც ადგილზე ეხმარებოდნენ ქირურგებს კვალიფიკაციის ამაღლებაში და ატარებდნენ საჩვენებელ ოპერაციებს.

II მსოფლიო ომის პერიოდში (1941-1945) ქირურგიულმა სექციამ თავისი მუშაობა გარდაქმნა საომარი პი-

რობების შესაბამისად, სხდომებზე განიხილებოდა სამხედრო-სავიწრო ქირურგიის აქტუალური საკითხები. საქართველოში გახსნილ ევაკოვოსპიტალებში, სადაც მეტად რთული ოპერაციები სრულდებოდა, მუშაობდა სექციის წევრი გამოჩენილი ქართველი ქირურგი.

1940-იან წლებში და შემდგომ საქართველოში შეიქმნა დარგობრივი მიმართულების ქირურგიული პროფილის სპეციალიზებული სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები, სადაც მაღალ დონეზე მიმდინარეობდა კლინიკური და ექსპერიმენტული კვლევები. აღნიშნული ინსტიტუტები დიდ მეთოდოლოგიურ და საორგანიზაციო საქმიანობას ეწეოდნენ. მათ შორის აღსანიშნავია ექსპერიმენტული და კლინიკური ქირურგიის, ტრავმატოლოგიის და ორთოპედიის, ონკოლოგიის, უროლოგიის და ნეფროლოგიის, თვალის სნეულებათა, ყელ-ყურ-ცხვირის ინსტიტუტები.(8)

სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის განვითარების პარალელურად 1955 წელს ჩამოყალიბდა ახალი სამეცნიერო კავშირი, გრ. მუხაძის სახელობის თბილისის ქირურგთა სამეცნიერო საზოგადოება. სხვადასხვა დროს საზოგადოების თავმჯდომარეებად არჩეულ იყვნენ პროფესორები: დ. იოსელიანი, ე. ფიფია, დ. მამთავრიშვილი, მ. კახიანი, ო. მამთავრიშვილი, მ. ცხაკაია; 1999 წლიდან - თ. ახმეტელი.

წინამდებარე შრომის შინაარსი სცილდება იმ დიდი ღვაწლის შეფასებას, რომელიც 50-ზე მეტი წლის განმავლობაში ქართული ქირურგიის წინსვლაში გრ. მუხაძის სახ. თბილისის ქირურგთა საზოგადოებამ დაიმსახურა. შრომამ ნათელყო, რომ საქართველოში თანამედროვე ქირურგიის განვითარებაში, საორგანიზაციო საქმიანობამ 145 წლის განმავლობაში უდიდესი როლი შეასრულა. XXI საუკუნეში, თანამედროვე ტექნოლოგიების გიგანტური ნაბიჯებით წინსვლის პირობებში, აუცილებელია დიდი ტრადიციების მატერებელმა ქირურგიულმა საზოგადოებამ მხარი აუბას მეცნიერული აზროვნების წინსვლას.

2014 წლის 24 ოქტომბერს განახლდა ქირურგთა სამეცნიერო საზოგადოების სხდომები და მისი არეალი განისაზღვრა საქართველოს მასშტაბით და ეწოდა საქართველოს აკადემიკოს გრიგოლ მუხაძის სახელობის ქირურგთა სამეცნიერო საზოგადოება.

ლიტერატურა:

References:

- ქირურგიის ზოგიერთი სპეციალობის ფორმირების კლინიკურ-რეტროსპექტული ანალიზი და განვითარების თანამედროვე ტენდენციები საქართველოში საზღვარგარეთის თაქრის მკურნალობის მაგალითზე, დისერტაცია მმდ ხარისხის მოსაპოვებლად, თბილისი 2003.
- თ. ახმეტელი, აკად. გრ. მუხაძის სახელობის თბილისის ქირურგთა სამეცნიერო საზოგადოების 50 წელი, საქართველოს მედიცინა, თბილისი 2005, გვ. 152-156.
- მგალობლიშვილი ი., ჩხიკვაძე თ., საქართველოში წინასაუნივერსიტეტო პერიოდის ქირურგიული მუშაობის მოკლე ანალიზი, თსსუ სამეცნიერო შრომათა კრებული, თბილისი, 2000, გვ. 482-485.
- ჟღენტი ვლ., გელაბახიანი პ., ტატიშვილი ირ., - მედიცინის განვითარება საქართველოში და ქართველი ექიმები, „მეცნიერება“ თბილისი, 1971.
- შენგელია მ. - ეტიუდები ქართული მედიცინის ისტორიიდან. „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1963.
- შენგელია რ., მგალობლიშვილი ი., ქირურგიული მუშაობის ზოგიერთი მაჩვენებელი საქართველოში XIX საუკუნის 60-70-იან წლებში, თსსუ სამეცნიერო შრომათა კრებული, თბილისი, 1999, გვ. 382-386. (თანაავტ).
- შენგელია რ., მგალობლიშვილი ი., ჩხიკვაძე თ., საქართველოსა და ევროპის სტაციონარების ქირურგიული მუშაობის ზოგიერთი მაჩვენებლის შედარებითი ანალიზი, თსსუ სამეცნიერო შრომათა კრებული, თბილისი, 2001, გვ. 482-485.
- Курчишвили И. Б. — « Некоторые вопросы организации хирургической помощи и развития хирургии в Грузии» (Автореферат дисс. д.м.н. Тбилиси-1973г.).
- Никобадзе Н. И., Ир. Я. Татишвили, И. Б. Курчишвили - «Основные этапы развития медицины в Грузии» (изд. «Мециниереба» Тбилиси-1964г.).